

OpenCon 2016: avoimessa tieteessä on kyse sosiaalisesta ja globaalista oikeudenmukaisuudesta

Fakta Julkaistu 28.11.2016 klo 13:23 Kirjoittaja Konsta Happonen

Avoin tiede on monia asioita, mutta myös sukupolvikysymys. Akateemisessa maailmassa toimintatavat siirtyvät usein mestari-kisälli periaatteella eteenpäin: aloittelevat tieteen tekijät oppivat tutkimus- ja julkaisutoiminnan periaatteet ohjaajiltaan. Tiede on tässä mielessä konservatiivista: esimerkiksi internetin mahdollisuuksia tutkimustulosten levittämisessä ei osata vieläkään täysimääräisesti hyödyntää.

Tuki avointa tiedettä kohtaan on vahvaa aloittelevien tutkijoiden keskuudessa. Toisaalta ohjaajien tietämättömyys avoimista työtavoista ja pelko omasta urakehityksestä suljettujen työtapojen maailmassa ovat merkittäviä esteitä avoimuuden toteutumiselle käytännössä. Muun muassa tästä syystä uransa alkuvaiheessa olevat tutkijat, kirjastotyöntekijät ja muut avoimuuden edistäjät kokoontuivat jo kolmanteen OpenCon -tapaamiseen Yhdysvaltojen pääkaupunkiin Washington DC:hen marraskuun puolivälissä. OpenCon mainostaa olevansa tapaaminen avoimesta saatavuudesta, avoimesta datasta ja avoimista koulutusmateriaaleista. OpenConin tärkein tavoite on voimauttaa seuraava sukupolvi kampanjoimaan avoimuuden puolesta.

Mielenkiintoinen osa kokousta oli sen dualistinen luonne: OpenCon tapahtui yhtäaikaan fyysisesti ja verkossa. Sessiot lähetettiin suorana verkkoon, ja kuvavirran seuraajilla oli mahdollisuus kysyä puhujilta kysymyksiä. Esityksistä käytiin jatkuvaa keskustelua Twitterissä aihetunnisteella #OpenCon. Twitterkeskustelut syvensivät tapaamisen aiheita, toimivat muistiinpanoina osallistujille ja mahdollistivat kokouksen seuraamisen myös niille etäosallistujille, joilla ei ollut mahdollisuutta seurata videota. Oli varsin sopivaa, että uuden sukupolven konferenssi hyödynsi teknologiaa kokouksen saavutettavuuden edistämiseksi. Kenties konferenssin ikäjakauman painottuminen 20–30-vuotiaisiin edesauttoi sitä, että sosiaalisen median ulottuvuus OpenConissa ei rajoittunut vain livetwiittaamiseen.

Tutkimuksen yksiulotteinen mittaaminen keräsi kokouksessa runsaasti kritiikkiä. Kuva: Slobodan Radicev CC0.

Osallistaminen ja moninaisuus osana avointa tiedettä

Tärkeä keskusteluaihe OpenConissa oli osallistaminen ja moninaisuus osana avointa tiedettä. Huolimatta siitä, että OpenCon sponsoroi monia kehittyvistä maista tulevia osallistujia, oli kokouksen osallistujista kuitenkin 75% Euroopasta ja Pohjois-Amerikasta. Avoimuuden puutteen vaikutukset tunnetaan kuitenkin parhaiten maissa, joissa rahoituksen puute ei ole vain epämiellyttävä hidaste tutkimuksen tekemiselle. Kehittyvissä maissa maksumuurit voivat käytännössä estää tutkimuksen tekemisen, jos keskeiset tutkimusmateriaalit ovat tutkijan saavuttamattomissa. Toisaalta globaalissa etelässä ollaan monin paikoin valovuosia länsimaita edellä tutkimuksen avoimuudessa. Avoimen saatavuuden lehtiä luetteloivan DOAJ:in lehdistä 20% on Latinalaisesta Amerikasta, sillä 90% Latinalaisen Amerikan tieteellisistä sarjoista julkaistaan avoimina, valtaosin ilman kirjoittajamaksuja. Keskusteluun osallistuneista kaikki olivat sitä mieltä, että avoimessa tieteessä ei ole kyse vain tutkimuksen nopeuttamisesta tai kirjoittajien oikeudesta omaan työhönsä, vaan myös sosiaalisesta ja globaalista oikeudenmukaisuudesta. Osallistajat pitivät myös tärkeänä, että tutkimuskirjallisuus ei olisi avointa vain akateemisella metatasolla, vaan että

Sanapilvi twiiteistä aihetunnisteella #OpenCon. Kuva: Konsta Happonen) CC0.

Konferenssin työpajoissa puhuttiin muun muassa tekijänoikeuksista ja millaisen esteen avoimelle tieteelle ne muodostavat. Tapaamisen eurooppalaiset osallistajat olivat varsin huolestuneita komission ensimmäisestä ehdotuksesta uudeksi tekijänoikeusdirektiiviksi, koska se rajoittaisi merkittäväällä tavalla esimerkiksi verkkosisältöjen käyttöä tutkimusaineistona.

Tekijänoikeuslainsäädännön kansainvälistymisen ongelmana nähtiin, että erilaiset rajoitukset sisältöjen käyttöön kyllä kansainvälistyvät, mutta käyttöä helpottavia poikkeuksia ei ole edes pyritty harmonisoimaan globaalilla tasolla. Euroopassakin olisi käyttöä amerikkalaistyylliselle Fair Use -lainsäädännölle.

OpenCon katalyyttina

OpenConin tavoitteena oli katalysoida toimintaa avoimen saatavuuden, datan ja koulutusmateriaalien edistämiseksi kunkin osallistujan lähtömaassa. Tapaamisen kolmantena ja viimeisenä päivänä osallistajat harjoittelivat lobbaamista tapaamalla Yhdysvaltain hallinnon ja tieteen rahoittajien edustajia. Itse olin noin kahdenkymmenen muun ihmisen kanssa keskustelemassa kansallisessa terveysinstituutissa NIH:ssa avoimen saatavuuden ohjelman vastuuhenkilön kanssa. OpenConin viesti osallistujille oli selvä: uransa alkuvaiheilla olevien ääni päätöksenteossa on yhtä arvokas kuin muidenkin, eikä ihmisen tarvitse odottaa ikääntymistä voidakseen vaikuttaa päätöksentekijöihin. Lobbauksen harjoittelun lisäksi oli erittäin inspiroivaa kuulla muilta osallistujilta onnistuneita esimerkkejä ruohonjuuritasolta nousseista vaikuttamiskampanjoista.

OpenConin 250 osallistujaa tulivat 60 maasta. Hakemuksia kokoukseen osallistumiseksi tuli yli 10000. Kuva: Slobodan Radicev CC0.

Itselleni ehkä tärkein kokouksen anti oli tunne globaalista yhteisöstä, joka tekee töitä muuttaakseen maailmaa avoimemmaksi. Huolimatta osallistujien moninaisista taustoista oli helppoa löytää ihmisiä, jotka painivat samanlaisten ongelmien kanssa ympäri maailmaa. Myös Suomen ATT-hankkeesta, kustantajahintatietojen julkaisemisesta sekä tieteellisten lehtien tilausmaksuneuvotteluista oltiin erittäin kiinnostuneita. Useimmissa muissa maissa avoimella tieteellä ei ole yhtä vahvaa ylhäältä alas suuntautuvaa tukea.

[OpenCon 2016:n esitystaltioinnit voi katsoa täältä](#)